

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година ОБЛАСТ КЮСТЕНДИЛ – основни резултати

Обща характеристика на областта

Област Кюстендил е разположена в Югозападния район и е една от 28^{-те} области на България (ниво NUTS 3 от Общата класификация на териториалните единици за статистически цели на ЕС). Общата площ на областта е 3 084 кв.км., което представлява 15% от територията на района и 2.7 % от територията на страната. Броят на населените места е 182, администрирани в 9 общини, като градовете са 7, а селата – 174 и 1 манастир – Рилския. Населението на областта, по данни от преброяването през 2011 година, е 136 686 души или малко под 2% от населението на страната. Средната гъстота на населението е 44 ж./кв. Общият размер на използваната земеделска площ (ИЗП) е 252 117 дка и заема 8% от територията на областта.

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Броят на земеделските стопанства в Област Кюстендил е 7 514, което представлява 2% от стопанствата в страната. Използваната земеделска площ (ИЗП) е 252 117 дка и е разпределена в 7 448 стопанства. Средната ИЗП на едно земеделско стопанство е 33.9 дка или 34% от средния размер за страната – 101.3 дка. Броят на стопанствата, които не разполагат с ИЗП е 66. Общината с най-голям брой стопанства – 42%, които обработват ¼ от общата площ, е Кюстендил. Община Дупница е с най-голям дял от ИЗП в областта – 27% (67 172 дка). С най-голям среден размер на земята за областта е община Бобов дол – 96.4%. Над средния размер за областта са и общините Рила, Дупница и Трекляно, съответно 56 дка, 87 дка и 42 дка. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП са 97 бр. (1%) и обхващат 58% (147 206 дка) от ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 5 352 бр. или 72% от стопанствата с ИЗП в областта, но обработват 7% (18 408 дка) от ИЗП.

Таблица 1 Разпределение на земеделските стопанства в Област Кюстендил според размера на ИЗП по общини

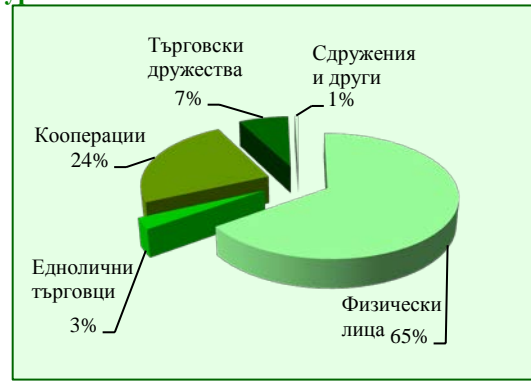
Община	Общо			ИЗП (дка)											
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Среден размер (дка)	= 0.0	> 0.0 и < 10.0	≥ 10.0 и < 20.0	≥ 20.0 и < 100.0	≥ 100.0 и < 500.0	≥ 500.0	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
БЪЛГАРИЯ	370 222	36 169 647.3	101.3	13 148	248 015	816 280.7	46 944	625 506.8	41 124	1 631 422.8	12 828	2 786 112.8	8 163	30 310 324.2	
Област															
Кюстендил	7 514	252 117.1	33.9	66	5 352	18 408.0	1 027	13 714.0	770	28 516.9	202	44 272.5	97	147 205.7	
Бобов дол	398	36 734.2	96.4	17	258	855.9	60	768.6	37	1 349.6	13	2 296.7	13	31 463.4	
Бобошево	383	9 071.3	23.7	-	288	878.9	44	с	28	1 150.6	19	3 688.7	4	с	
Кочериново	711	19 767.2	28.0	5	546	1 747.7	73	986.0	58	2 286.5	19	3 342.9	10	11 404.1	
Кюстендил	3 183	63 036.7	19.9	15	2 259	8 302.5	520	6 985.1	324	11 377.2	48	10 164.6	17	26 207.3	
Невестино	771	15 665.5	20.3	-	538	1 899.4	115	1 539.0	97	3 602.8	17	3 957.3	4	4 667.0	
Рила	226	12 648.5	56.0	-	163	484.4	20	286.9	26	889.4	9	2 477.6	8	8 510.2	
Сапарева баня	864	20 451.5	23.8	3	686	2 297.4	79	1 094.4	67	2 445.5	20	5 632.8	9	8 981.4	
Дупница	799	67 171.9	86.9	26	558	1 729.1	73	945.9	74	3 157.0	37	8 647.1	31	52 692.8	
Трекляно	179	7 570.3	42.3	-	56	212.7	43	с	59	2 258.3	20	4 064.8	1	с	

Разпределение на ИЗП в Област Кюстендил

Използваната земеделска площ в размер 252 117 дка е разпределена на 7 448 земеделски стопанства с местонахождение на територията на Област Кюстендил. Броят на стопаните, които са физически лица, е 7 365 и те стопанисват 65.2% от ИЗП, като средната ИЗП на стопанство е 22.3 дка. Търговските дружества са 32 и те ползват 7.2% от ИЗП със средна площ от 567.1 дка. На територията на областта работят 20 еднолични търговци, които стопанисват 2.9% от ИЗП, като средният размер на стопанство е 369 дка. 26 са кооперациите на територията на областта, които стопанисват общо 24.2% от ИЗП със среден размер на площите 2 341.9 дка. 5 са сдруженията и стопанствата с друг юридически статут (манастири, училища, институти и др.), те ползват 0.5% от ИЗП при средна площ от 252.7 дка. Собствена на стопанствата е 43.3% от използваната земя, а 56.7% е наета. 93% от използваната земя е собственост на физически лица.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата

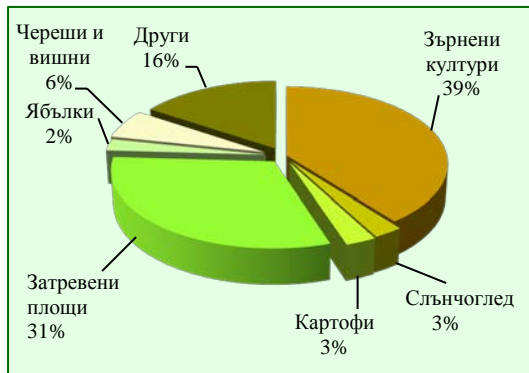
Фигура 1

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Разпределение на ИЗП по култури

Фигура 2

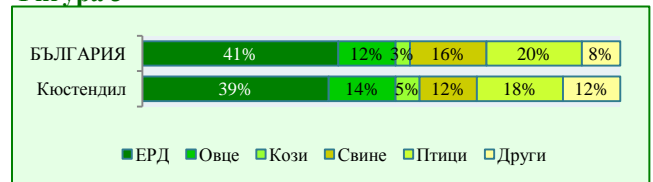
Обработваемата земя в областта е 143 971.3 дка или 57% от ИЗП на областта и е разпределена в 4 533 земеделски стопанства. Зърнените, технически и фуражните култури заемат 44% от ИЗП на областта, постоянно затревените площи – 31%, трайните насаждения - 11% от общата площ. От площите със зърнено-житни култури 72% са заети с пшеница. Стопанствата от община Дупница отглеждат 37% от площите със зърнено-житни култури в областта. От техническите култури най-голям е дялът на слънчогледа и картофите, които заемат по 3% от ИЗП. Картофи се отглеждат в 2 936 стопанства, дялът на площите им е 3% от ИЗП на областта. Овощните насаждения представляват 10% от ИЗП на областта и 93% от трайните насаждения. 58% от площите с овощни видове са заети с черешки, 24% с ябълки. В областта се намират 17% от площите с черешки на страната. Средната площ на стопанствата отглеждащи черешки е 7.3 дка. Най-много площи с черешки се отглеждат в стопанствата в община Кюстендил – 33%.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 5 322 стопанства в областта. От тях 16% отглеждат говеда, 20% – овце, 39% – кози, 44% – свине и 70% – птици. В Област Кюстендил се отглеждат 5 796 говеда със среден размер на стадата от 6.6 глави. Млечните крави са 3 160 броя. Говедата, овцете, козите и свинете се отглеждат предимно в стопанства на физически лица, съответно 93% от говедата, 92% от овцете, 99% козите и 96% от свинете. В стопанствата на еднолични търговци се отглеждат 58% от птиците. В 473 стопанства на физически лица се отглеждат 6 897 пчелни семейства.

Разпределение на животинските единици

Фигура 3

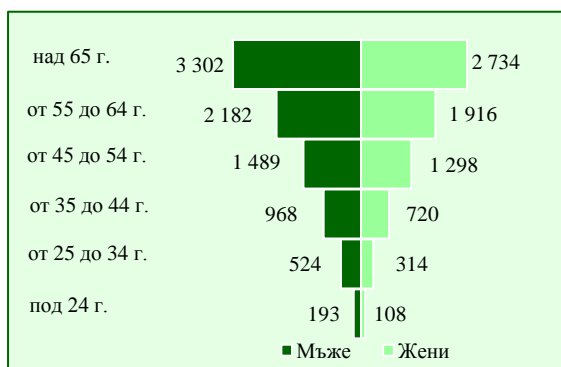

Животинските единици са стандартни единици за измерване, които позволяват обединяване на различните категории животни, с цел сравняването им.

РАБОТНА СИЛА

Брой на лицата, заети в земеделието в зависимост от пола и възрастовата група

Фигура 4

В земеделските стопанства през 2010 година са работили 15 748 души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е 7 706 годишни работни единици (ГРЕ). Като семейна работна ръка участват 15 372 лица или 98% от заетите в земеделието в областта. Несемейна работна ръка (наети лица) са 376, които формират 2% от заетите и са отработили общо 346 ГРЕ. Сезонните работници са отработили 111.4 хил. човекодни, което представлява 480 ГРЕ. Жените са 45% от заетите, а мъжете – 55%. Пенсионерите над 64-годишна възраст, влагащи труд в земеделските стопанства, са 38% от заетите, а работещите до 34 години са 7%. От 7 514 управители на стопанствата (вкл. физическите лица) 75% са мъже, а 25% са жени. Управителите са отработили общо 4 021 ГРЕ. До 34 годишна възраст са 5% от тях, а над 64 години са 49%.

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

В Област Кюстендил преобладават стопанствата със смесени култури и животновъдство и специализираните в отглеждането на трайни насаждения – съответно 24.6% и 20.4%. Стандартният производствен обем се формира основно от специализираните стопанства в отглеждането на полски култури (23.7%), в отглеждането на тревопасни животни (21.6%) и от стопанствата със смесени култури и животновъдство (14.4%).

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Таблица 2 Брой стопанства и площи с основни култури, брой животни и работна ръка в Област Кюстендил

Земеделски площи и култури	БЪЛГАРИЯ		Област Кюстендил	
	Стопанства (брой)	Площ (дка)	Стопанства (брой)	Площ (дка)
Използвана земеделска площ	357 074	36 169 647.3	7 448	252 117.1
Обработваема земя	250 728	31 249 279.8	4 533	143 971.3
Зърнени култури	119 640	17 961 479.9	2 292	99 556.0
- в т.ч. пшеница	49 436	11 497 374.0	1 097	71 347.9
- в т.ч. ечемик	19 759	2 523 437.0	121	9 748.4
- в т.ч. ръж	2 848	121 590.5	112	4 142.7
- в т.ч. царевица за зърно	68 381	3 151 539.5	1 351	5 315.2
Слънчоглед	16 873	7 325 024.3	19	6 698.2
Фуражни култури	75 332	1 061 335.4	366	3 637.0
Картофи	88 749	135 529.9	2 936	6 962.0
Семейни градини	227 930	103 646.5	5 447	2 518.3
Постоянно затревени площи	107 267	3 820 229.9	2 779	78 184.6
Трайни насаждения	118 610	996 491.1	4 143	27 442.9
- в т.ч. лозя	87 002	523 356.7	675	1 532.8
- в т.ч. овощни видове	42 827	455 048.5	3 728	25 439.6
ябълки	19 138	58 509.8	2 575	6 168.9
сливи и джанки	16 273	83 745.8	1 147	2 946.1
череша и вишни	10 702	106 319.8	2 042	15 234.7
орехи	2 938	62 212.2	67	218.2

Видове и категории животни	БЪЛГАРИЯ		Област Кюстендил	
	Стопанства (брой)	Брой животни*	Стопанства (брой)	Брой животни*
Говеда	95 357	576 339	873	5 796
- в т.ч. крави	86 210	347 291	819	3 504
Биволи	1 028	10 038	5	67
Овце	91 793	1 415 181	1 065	16 812
Кози	84 582	388 866	2 082	6 719
Свине	82 265	670 469	2 346	7 246
- в т.ч. свине-майки	15 235	73 547	385	536
Общо еднокопитни	92 806	112 632	1 015	1 862
Птици	185 455	17 491 187	3 746	161 401
- в т.ч. кокошки носачки и подрастващи	180 253	7 875 278	3 722	153 364
- в т.ч. пилета за угояване	19 457	7 564 578	33	6 604
Пчелни семейства	23 982	588 694	473	6 897

*С изключение на пчелите, които са посочени в брой на пчелните семейства.

Работна ръка	БЪЛГАРИЯ			Област Кюстендил		
	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка
Брой лица, влагащи труд в стопанствата	738 634	681 466	57 168	15 748	15 372	376
Вложен труд в ГРЕ	389 107	336 766	52 341	7 706	7 360	346

Таблица 3 Типология на земеделските стопанства в Област Кюстендил

Видове стопанства по специализация		Ед. мярка	БЪЛГАРИЯ	Област Кюстендил	% в областта
Общо		Брой стопанства	370 222	7 514	100.0%
		СПО (хил. евро)	2 458 262.8	21 231.5	100.0%
Специализирани стопанства — растителни култури	полски култури	Брой стопанства	63 112	878	11.7%
		СПО (хил. евро)	1 152 959.3	5 026.1	23.7%
	зеленчуци, цветя и гъби	Брой стопанства	18 223	284	3.8%
		СПО (хил. евро)	166 013.1	1 435.0	6.8%
		Брой стопанства	32 111	1 531	20.4%
насаждения	СПО (хил. евро)	60 544.3	2 031.3	9.6%	
Специализирани стопанства — животинска продукция	тревопасни животни	Брой стопанства	88 630	1 120.0	14.9%
		СПО (хил. евро)	379 412.6	4 592.1	21.6%
	свине, птици и зайци	Брой стопанства	28 583	365	4.8%
		СПО (хил. евро)	348 827.3	2 148.1	10.1%
Смесени стопанства	смесени култури	Брой стопанства	14 607	706	9.4%
		СПО (хил. евро)	65 950.0	1 967.0	9.3%
	смесено животновъдство	Брой стопанства	50 186	765	10.2%
		СПО (хил. евро)	76 438.5	965.8	4.5%
	смесени култури и животновъдство	Брой стопанства	73 788	1 851	24.6%
СПО (хил. евро)	208 117.7	3 066.1	14.4%		
некласифицирани стопанства	Брой стопанства	982	14	0.2%	

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните за 7 514 земеделски стопанства с местонахождение в Област Кюстендил, които отговарят на праговете за земеделско стопанство. При анализиране на резултатите земеделските стопанства са групирани на “физически” и “юридически” лица. Едноличните търговци и сдруженията са включени в групата на юридическите лица, тъй като по размер и “поведение” са по-близко до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложи в Приложение №2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. **Обработваемата земя** е земеделска земя, която ежегодно участва в сеитбооборот – площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, както и оранжерийните площи, площите, заети с ягоди, изкуствени ливади, хмел, маслодайна роза, лавандула, угарите и площите за производство на семена и посадъчен материал.

Трайни насаждения са овощните насаждения, лозята, площите с ягодоплодни култури и разсадниците (вкл. за горски фиданки).

Постоянно затревените площи са естествените ливади и ниско продуктивните затревени площи на стопанството, които се косят или се изпасват от животните. Включват се и площите, които не се използват за производствени цели но се поддържат в добро земеделско и екологично състояние.

В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Годишна работна единица – 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни.

Период на наблюдение за площите е стопанската година: от 1^{-ва} октомври 2009 г. до 30^{-ти} септември 2010 г. Броят на животните се отчита към 31.08.2010 г. Работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се провежда от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. Събирането на информацията се осъществява от анкетьори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство, в областта и интервюираха техните стопани или управители.

По време на преброяването на територията на Област Кюстендил работиха 49 анкетьори и 5 контролери, които бяха специално обучени. Въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическа тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава Шеста от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).

ТИПОЛОГИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Типологията на земеделските стопанства представлява единна класификация на стопанствата в Общността съобразно техния тип по технико-икономическа насоченост и икономически размер и позволява да се определят специализацията и размерът им. Класификацията се основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми (СПО).

Типът по технико-икономическа насоченост на дадено стопанство се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на това стопанство в неговия общ стандартен производствен обем.

Стопанствата се групират в **девет общи типа**:

Специализирани стопанства — растителни култури

1. полски култури
2. зеленчуци, цветя и гъби
3. трайни насаждения

Специализирани стопанства — животинска продукция

4. тревопасни животни
5. свине, птици и зайци

Смесени стопанства

6. смесени култури
7. смесено животновъдство
8. смесени култури и животновъдство
9. неклассифицирани стопанства

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО²⁰⁰⁷, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005-2009 година. Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структури в различните страни и във времето.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложи в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

Какво е “икономически размер” на земеделското стопанство? – Икономическият размер на стопанството се определя въз основа на общия стандартен производствен обем на стопанството. Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от СПО на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в **класове по размер** (от I до XIV). В I^{-ви} клас се включват стопанства с размер до 2 хил. евро. Стопанствата с икономически размер от 2 хил. евро до 100 хил. евро са групирани в класове от II^{-ви} до VII^{-ми}, а стопанства с икономически размер над 100 хил. евро попадат в класовете от VIII^{-ми} до XIV^{-ти}.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика за анализ на получените резултати от статистическите наблюдения, както и за изготвяне на извадки за провеждане на следващи изследвания.